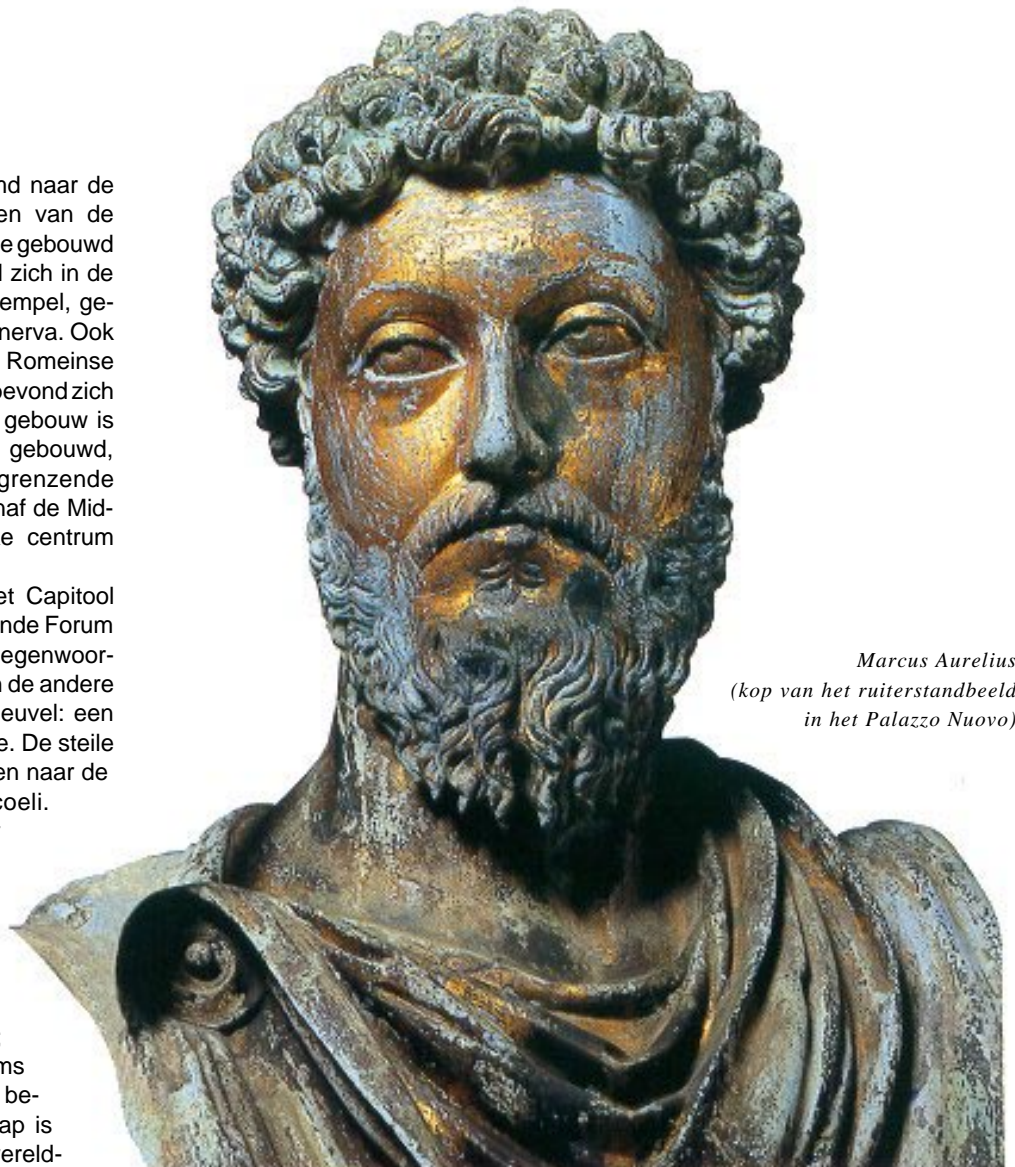

Capitolijnse musea

In 1471 schonk paus Sixtus IV enkele antieke beelden aan de stad Rome. Deze collectie vormt de oorsprong van de grote beeldenverzameling van nu in de Capitolijnse musea en kan het eerste museum ter wereld genoemd worden.

De musea zijn genoemd naar de Mons Capitolinus, een van de zeven heuvels waarop Rome gebouwd is. Op deze heuvel bevond zich in de Oudheid de belangrijkste tempel, gewijd aan Jupiter, Iuno en Minerva. Ook het staatsarchief van het Romeinse rijk, Tabularium genaamd, bevond zich hier. Op de ruïnes van dit gebouw is later het Senatorenpaleis gebouwd, dat samen met het aangrenzende Conservatorenpaleis al vanaf de Middeleeuwen het bestuurlijke centrum van Rome heeft gevormd.

In de Oudheid was het Capitool alleen vanaf het aangrenzende Forum Romanum toegankelijk. Tegenwoordig leiden twee trappen aan de andere kant naar de top van de heuvel: een steile en een licht glooiende. De steile trap leidt met zijn 122 treden naar de kerk Santa Maria d'Aracoeli. Deze trap is in het rampjaar 1348 gebouwd, toen de ergste pestepidemie uit de geschiedenis over Europa woedde. De trap is symbolisch voor de moeizame weg omhoog naar de hemel; eeuwen lang hebben pelgrims deze treden op hun knieën beklimmen. De glooiende trap is eerder symbolisch voor wereld-

*Marcus Aurelius
(kop van het ruitersstandbeeld
in het Palazzo Nuovo)*

Piazza del Campidoglio (prent uit 1569)

lijke pracht en praal. Michelangelo ontwierp deze trap met zijn lange lage treden voor de ontvangst van Karel V in Rome in het jaar 1536. Deze zou te paard de trap hebben moeten bestijgen om dan boven op het plein het enorme ruitersstandbeeld van Marcus Aurelius hoog op een sokkel te zien. Jammer genoeg moest Karel V een andere weg kiezen, want het duurde nog 100 jaar voordat deze monumentale trap gereed was.

CAMPIDOGGIO

Het plein waaraan de Capitolijsne musea zich bevinden heet de Piazza del Campidoglio. Dit plein heeft een trapeziumvorm met het Senatorenpaleis als basis. Links vormt het Palazzo Nuovo en rechts het Conservatorenpaleis de zijden. Toen Michelangelo dit plein tot een eenheid vormde was er alleen het Senatorenpaleis en rechts daarvan het Conservatorenpaleis; de voorgevels van deze twee gebouwen vormden een hoek van minder dan 90 graden. Michelangelo koos voor een spiegelsymmetrie en ontwierp aan de andere kant dus een gebouw zodanig, dat ook deze een scherpe hoek zou vormen met het Senatorenpaleis: het Palazzo Nuovo. Door in de tegels met witte stenen een ellips patroon aan te leggen wist hij de illusie

te wekken dat het plein een ruim vierkant zou omvatten. Dit patroon is geïmiteerd op de vloer van de aula van het Stedelijk Gymnasium! Centraal in deze ellips stond het ruitersstandbeeld van Marcus Aurelius. Michelangelo voorzag het Conservatorenpaleis van een nieuwe gevel in een kolossale orde. Deze gevel maakte hij identiek aan die van het Palazzo Nuovo. Door boven alle voorgevels een uniforme rij van standbeelden te ontwerpen wist hij van het plein een harmonieuze eenheid te maken.

De Stervende Galliër

DE CAPITOLIJNSE MUSEA

We spreken in het meervoud van 'Capitolijsne musea' omdat de collectie beelden verspreid is over het Palazzo Nuovo en het Conservatorenpaleis. De verzameling omvat een groot aantal Hellenistische en Romeinse standbeelden. Veelal betreft het Romeinse kopieën van Griekse originelen, waarbij niet alleen de naam van de beeldhouwer maar zelfs de datering vaak onbekend is. In beide musea zijn talloze Latijnse inscripties bij wijze van "behang" tegen de wanden geplakt. Deze stammen meestal uit het Tabularium, waarboven het Senatorenpaleis is gebouwd. Het Conservatorenpaleis biedt een fraaie entourage voor een beeldtentoonstelling: in de 16e eeuw werden de grote zalen gebruikt voor bijeenkomsten van de stadsraad van Rome en grote galabanketten; aan de wanden hangen grote fresco's en het geheel straalt de sfeer van een paleis uit.

Hieronder is ervoor gekozen om enkele bekende standbeelden eruit te lichten en te bespreken.

HET RUITERSSTANDBEELD VAN MARCUS AURELIUS

Tot 1990 bevond dit grote bronzen beeld zich buiten op de Piazza del Campidoglio, bovenop een hoge sokkel. Omdat het steeds meer door luchtverontreiniging werd aangetast is het nu verhuisd naar de binnenplaats van het Palazzo Nuovo. Sinds de zomer van 1997 staat een kopie van het beeld weer op zijn oorspronkelijke plaats.

Dat een bronzen beeld uit de Oudheid bewaard is gebleven is een uitzondering - zeker wanneer het dergelijke afmetingen heeft. De meeste bronzen beelden zijn in latere tijden omgesmolten tot kogels of ander oorlogstuig. Een historisch misverstand heeft dit beeld gered; men heeft eeuwenlang aangenomen dat het beeld een portret was van de eerste Christenkeizer Constantijn.

Het is al vanaf de Oudheid steeds centraal opgesteld geweest in Rome en werd het middelpunt van legenden. Oorspronkelijk was het met goud bedekt. Deze gouden laag is er in de loop van de tijd steeds meer vanaf gegaan, maar een legende zegt, dat het goud zich juist uitbreidt over het brons. Wanneer het helemaal verguld is, zal het Einde der Tijden aanbreken. De aartsengel Gabriël zal dan vanaf de kuif tussen de oren van het paard met de stem van God de Dag des Oordeels aankondigen.

Het meest opvallend is de monumentaliteit van het beeld; bij nadere beschouwing vallen details in de kleding en haardracht op. De opgeheven hand van de keizer is het begroetingsgebaar van een keizer tijdens een triomftocht. Omdat Romeinen geen stijfbeugel kenden verschilt de houding van de ruiter met die van latere ruitersbeelden: deze figuur zit meer achterover.

DE STERVENDE GALLIËR

Afgebeeld is een naakte krijger in doodsstrijd. Dat het inderdaad een Galliër betreft blijkt uit zijn ruige haar, zijn snor en de gedraaide metalen halsband ("torquus"). Literaire bronnen bevestigen, dat Gallische krijgers naakt oorlog voerden. De afgebeelde krijger is zichtbaar in de hartstreek getroffen; zijn wapens liggen voor hem op de grond. Terwijl de meeste klassieke beelden min of meer poseren om bekeken te worden is dit beeld zeer introvert; de stervende soldaat kijkt naar de grond, is alleen bezig met de eigen pijn en heeft geen enkel visueel contact met de toeristen die hem bezichtigen.

DE DOORNIUITTREKKER

Ook uit dit beeldje van brons spreekt een introverte houding. Ook al betreft het hier alleen maar een jongetje dat een splinter uit zijn voetzool probeert te verwijderen, de intensiteit van de concentratie op de eigen pijn is net zo sterk als bij de *Stervende Galliër*. Opvallend is de fijn uitgewerkte haardracht van de jongen. Door een open oogkas heen valt het kleimodel te zien, waaromheen het brons gegoten was.

DE CAPITOLIJNSE VENUS

Afgebeeld is de godin Venus, die zo juist een bad heeft genomen en nu lijkt te schrikken omdat ze naakt wordt gezien: ze bedekt met haar handen borsten en schaamdelen. Ook al betreft het een 'kuisheidsgebaar', toch zijn de borsten zichtbaar. Ook al hebben veel beeldhouwers uit de Renaissance dit standbeeld naar een ontwerp van de Griekse beeldhouwer Praxiteles geprezen, de meeste leerlingen zijn tegenwoordig van mening, dat haar borsten op onnatuurlijke wijze tegen de romp aan zijn geplakt.

DE ESQUILIJNSE VENUS

Ook hier wordt Venus na een bad afgebeeld. Hoewel beide armen afgebroken zijn lijkt het aannemelijk dat ze is afgebeeld, terwijl ze in de haar rechterarm een handspiegel houdt waarin ze kijkt terwijl ze met haar linkerhand haar haar schikt. Op haar hoofd zijn de vingers van de afgebroken linkerarm nog bewaard. In tegenstelling tot de *Capitolijnse Venus* is deze Venus eerder nog een meisje dan een vrouw. Opvallende details zijn de sandalen, de kuiltjes boven de bilpartij en de onder de huid aangeduide schouderbladen.

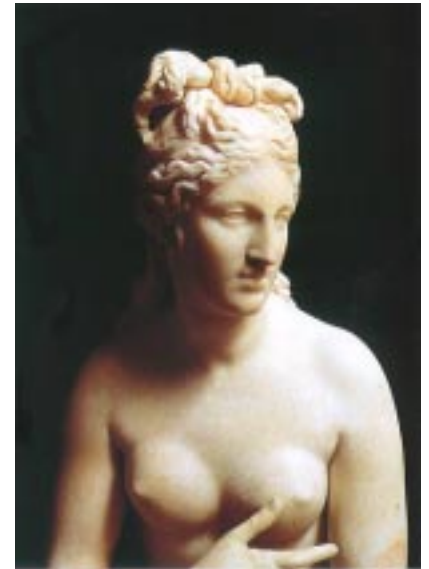
De Doornuittrekker

Boven

De Capitolijnse Venus (fragment)

Onder

De Esquilijnse Venus

DE CAPITOLIJNSE WOLVIN

Al in de tijd van de Romeinse republiek geloofde men dat dit bronzen beeld de wolvin die Romulus en Remus voedde uitbeeldt. De twee jongetjes onder het beeld zijn er echter pas in de 15e eeuw door de Renaissance-kunstenaar Pollaiuolo aan toegevoegd. In werkelijkheid is het een Etruskisch beeld, dat alles behalve een zorgzame zogende wolvin voorstelt: uit de houding van de kop blijkt helemaal niet dat deze wolvin melk geeft aan jongen; ze kijkt grimmig met ontblote tanden en straalt eerder dreiging dan moederliefde uit. Vermoedelijk had het beeld oorspronkelijk een apotropeïsche ('afwerende') functie en stond het als een soort waakhond bij de ingang van een grafterrein om graf-schenners af te schrikken.

In de eerste eeuw voor Chr. stond dit beeld op het Forum Romanum. Geschiedschrijvers melden hoe in 63 v. Chr. vlak voordat de samenzwering van Catilina tegen consul Cicero werd ontdekt slechte voortekenen te zien waren; onder andere was de bliksem in de Capitolijsse Wolvin ingeslagen. De sporen van de beschadiging zijn nog steeds aan de rechterachterpoot zichtbaar!

DE BINNENPLAATS VAN HET CONSERVATORENPALEIS

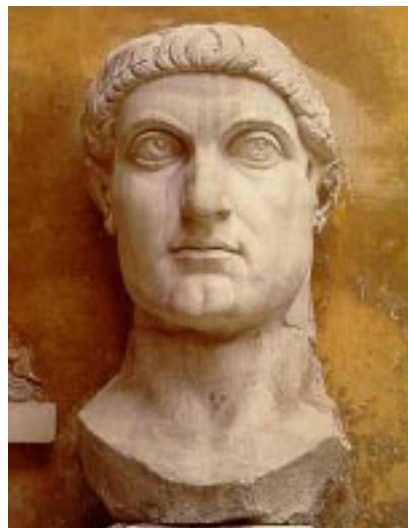
Hier bevinden zich brokstukken van een kolossaal standbeeld. Dit beeld stelde keizer Constantijn voor en bevond zich in de Oudheid aan het einde van de enorme hal van de basilica Maxentia op het Forum Romanum (waar zijn enorme omvang niet eens zo opviel). Opgesteld op de binnenplaats staan het hoofd, een voet, een knie een opgeheven hand en een imposante biceps van de bovenarm.

ZIE OOK

- FORUM ROMANUM
- VATICANSE MUSEA

Boven
De Capitolijsse wolvin

Links
Kop van Constantijn (ca 2,50 m. hoog!) uit de Basilica van Maxentius.

Onder
Zicht op het Capitool. Links de Santa Maria d'Aracoeli. Ets van Giovanni Battista Piranesi ca 1748

